

Prístup k daňovej a odvodovej, respektíve finančnej, záťaži na Slovensku

Text vychádzajúci najmä z GONDA, P.: „Verejné financie“. In: *Slovensko 2004. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Inštitút pre verejné otázky. Bratislava, 2004.

Štandardne sa uvádzajú tri spôsoby daňové zaťaženia občanov krajine:

1. Daňová kvóta (najmä daňová kvóta II.)
2. Priemerné daňové a odvodové zaťaženie nákladov práce
3. Pomer verejných výdavkov k HDP

Ad 1. Daňová kvóta II.

Na verejnosti sa najčastejšie prezentuje ako daňové zaťaženie ako pomer príjmov z daní a sociálnych odvodov, teda tzv. daňová kvóta II.

Daňová kvóta II by sa však nemala dávať do rovnosti s daňovým, respektíve finančným zaťažením obyvateľov napríklad z nasledujúcich dôvodov:

- nezahŕňa povinné finančné odvody, ktoré subjekty musia platiť do iných inštitúcií ako je verejná správa;
- zmena príjmov z daní automaticky neznamená aj adekvátnu zmenu záťaže obyvateľov platbami týchto daní, a to aj vo vzťahu zmene k HDP (ktorý nie je priamym daňovým základom pre všetky dane);
- nezohľadňuje prenášajú daňovú záťaž do budúcnosti v podobe deficitného hospodárenia verejnej správy.

Daňová kvóta II nezahŕňa celú škálu povinných finančných odvodov, konkrétne tie, ktoré občania musia platiť do iných inštitúcií ako sú tie vo verejnej správe. Patria medzi ne rôzne povinné poplatky, povinné zmluvné poistenie, koncesionárske poplatky a ďalšie povinné platby. Počnúc rokom 2005 ním je aj povinné dôchodkové sporenie, ktoré sa zavádza ako kapitalizačný pilier nového dôchodkového systému. Keďže však bude občanmi¹ odvádzané na ich vlastné účty v súkromných dôchodkových správcovských spoločnostiach (viac v kapitole Sociálna politika), tak tieto platby budú vyčlenené z oficiálnej vykazovaných odvodových príjmov (v rámci daňovej kvóty II). Rovnakou, povinne vynucovanou, finančnou záťažou však ostanú. Preto by sa mali vykazovať v rámci daňovej kvóty III (tabuľka 1).

¹ Dôchodkové sporenie je v druhom (kapitalizačnom) pilieri povinné pre tých, čo prvýkrát vstupujú na trh práce v roku 2005

Tabuľka 1
Vymedzenie daňových kvót v podmienkach Slovenska

Daňová kvóta III	Daňová kvóta II	Daňová kvóta I	Príjmy zo všetkých daní k HDP (dane z príjmu, zo zisku, kapitálových výnosov, dane zo mzdy, dane z majetku, DPH, spotrebné dane a iné domáce dane z tovarov a služieb, dane z medzinárodného obchodu).
			Príjmy z povinných odvodov do fondov sociálneho a zdrav. zabezpečenia k HDP (poistenie v nezamestnanosti, garančné, nemocenské poistenie, dôchodkové poistenie – PAYG*
			Príjmy z iných povinných odvodov a poplatkov k HDP (koncesionárske poplatky do STV a SRo, odvody výrobcov a dovozcov do Recyklačného fondu, licenčné poplatky, poplatky za povinnú certifikáciu, povinné zmluvné poistenie zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla, diaľničné nálepky, odvody do ÚFT, odvody bánk do Fondu ochrany vkladov, povinné starobné dôchodkové sporenie** a iné).

Poznámka: DPH – daň z pridanej hodnoty, HDP – hrubý domáci produkt, PAYG – priebežný systém financovania, STV – Slovenská televízia, SRo – Slovenský rozhlas, ÚFT – Úrad finančného trhu.

* Verejné dôchodkové poistenie (spravované v súčasnosti Sociálnou poisťovňou) zahŕňa starobné dôchodkové poistenie, invalidné poistenie a od 1. januára 2005 aj tzv. rezervný fond solidarity.

** Dôchodkové sporenie v druhom pilieri (v dôchodkových správcoch spoločnostiach) bude od 1. januára 2005 povinné pre tých, ktorí vstupujú na trh práce.

Zdroj: autor; Sud'a, 2003.

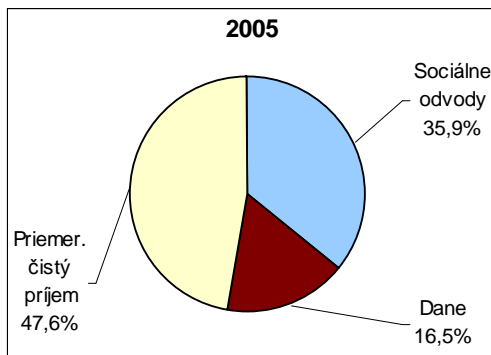
Rozšírenie daňovej kvóty o ďalšie povinné platby však nerieši podstatnejší ekonomický problém. Neplatí totiž, že nižšie sadzby daní (menšie zaťaženie obyvateľov) sa rovnajú nižšiemu pomeru príjmov z daní k HDP. Naopak, aj v podmienkach SR sa prejavoval trend nižších sadzieb a vyšších príjmov z nich, respektíve aj naopak. HDP tiež nemožno považovať za jednoznačný daňový základ pre všetky dane (keďže pre nepriame dane je to spotreba, resp. pre dane z príjmov je to adekvátny príjem. K tomu sa navyše pridávajú rôzne faktory, ktoré vplývajú na rast HDP, osobitne v tak zaostávajúcej ekonomike akou je Slovensko. Pomery každej dane k jej daňovému základu by preto malo byť bližšie k skutočnému zaťaženiu ako oficiálne vykazovaná daňová kvóta. Z praktických dôvodov je ťažko realizovateľné.

Ad 2. Priemerné daňové a odvodové zaťaženie nákladov práce

Ucelenejším (ale nie postačujúcim) spôsobom vykazovania daňového zaťaženia je alternatívny prístup priemerných daňových a odvodových nákladov zamestnanca a zamestnávateľa k priemerným nákladom práce zamestnávateľa. Podľa tohto prístupu a prepočtov Združenia daňových poplatníkov Slovenska – ZDPS (Sud'a, 2003) tvorilo daňové a odvodové zaťaženie z priemerných nákladov práce až 52,7 % a na rok 2004 a 2005² sa odhaduje na 52,4 % (*Graf 1*). Uvedený spôsob a ani oficiálne vykazované daňové a odvodové príjmy nezohľadňujú aj vzniknuté nároky na financovanie vyšších výdavkov ako príjmov v roku (deficit)

² Podľa aktuálnych údajov (z r. 2006), získaných po napísaní kapitoly „Verejné financie“, in: *Slovensko 2004. Súhrnná správa o stave spoločnosti*.

Graf 1: Priemerné daňové a odvodové zaťaženie nákladov práce v SR

Zdroj: www.hayek.sk, graf autor.

3. Pomer verejných výdavkov k HDP

Keďže sa predpokladá, že v bežnom roku vzniknutý deficit medzi príjmami a výdavkami je v prevažnej miere prenesenou záťažou na daňových platiteľov v nasledujúcom období, tak jednou z alternatív merania daňovej záťaže je pomer verejných výdavkov k HDP (v %). V súčasnosti to používa ZDPS ako základ pre stanovenie tzv. „dňa daňovej slobody“ v podmienkach Slovenska, t. zn., že od začiatku roka (1.1.) sa počíta dané percento (vypočítané z pomeru verejných výdavkov k HDP) z počtu pracovných dní v roku. Podľa prepočtov Združenia daňových poplatníkov a Nadácie F.A. Hayeka bol stanovený v roku 2003 na 4. jún a v roku 2004 na 3. jún.³

³ Pozri www.hayek.sk.